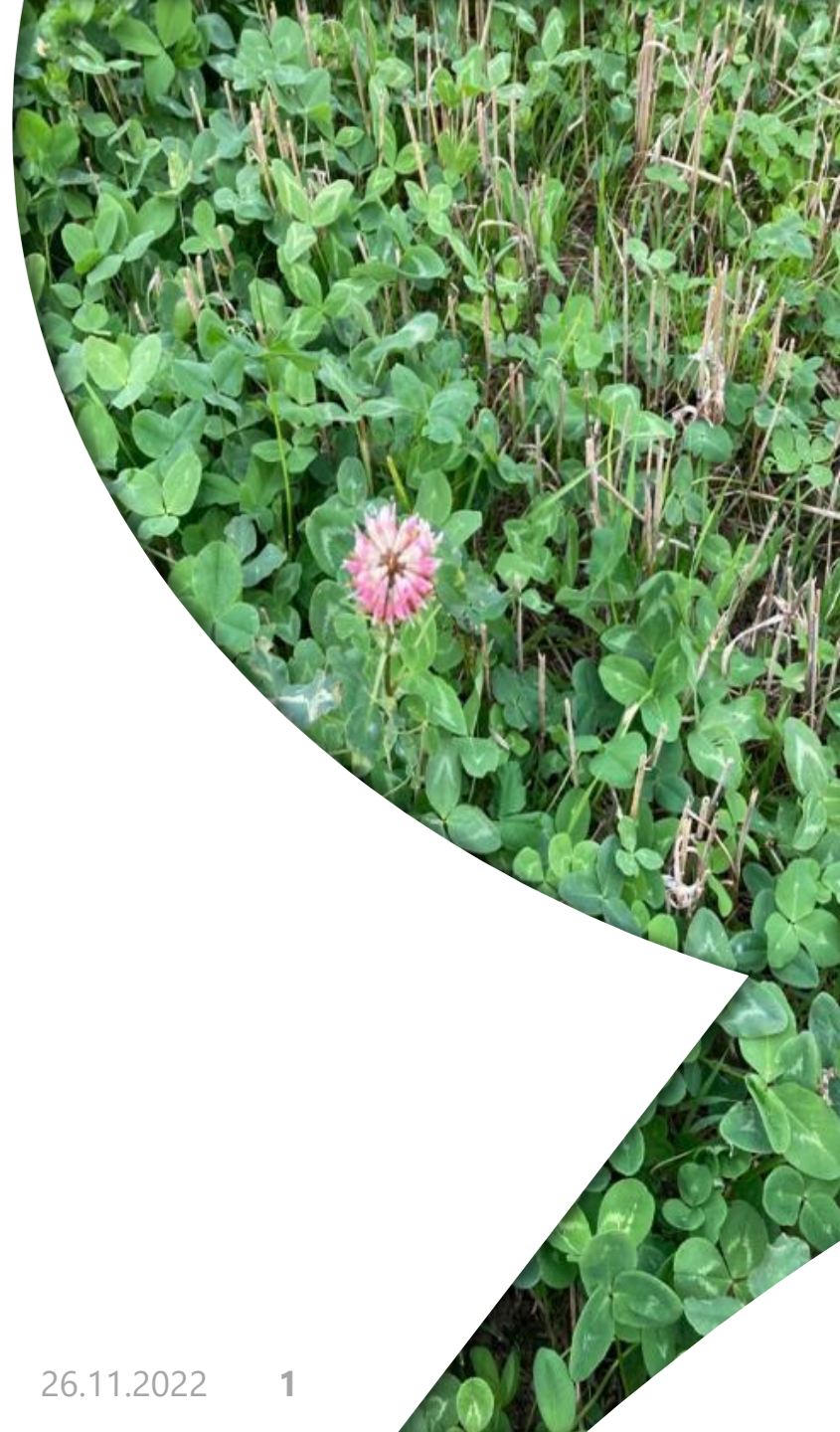

Energian ja typpilannoitteiden säästöä palkokasvien avulla

- Viljellen kohti muutoskestävää maatilaa
- Työpaja 22.11.2022
- Hannu Känkänen, Luke

Suomen pelloille tullut vuosittain kokonaistyyppiä 230 000 tonnia

Mineraalilannoitteet
140 000 – 150 000 tn

Tuotantoeläinten
lanta n. 70 000 tn

Loput:

Kierrätyslannoitevalmisteet
Biologinen typensidonta (palkokasvit)
Kylvösiemen
Typpilaskeuma

Biologisen typensidonnan osuus Suomen viljelykasvien saamasta tpestä noin 5 %

Väkilannoitetyppeä voitaisiin vähentää jopa puoleen, jos palkokasveja käytettäisiin täysimääräisesti kierrossa.

Palkokasvit säästävät energiankulutusta lähinnä ammoniakin tuotannossa.

- Joitakin vaikutuksia on myös maatalan energiankulutukseen.

Biologinen typensidonta korvaa typpilannoitetta

K. Raiskio, Luke

110

60

MTT Raportti 76
(Känkänen ym. 2013)

H. Känkänen, Luke

Rehunurmet

Palkoviljat

Viljelyvuoden
väkilannoitesäästö
N kg/ha

Aluskasvit

Viherkesannot

RaHa -hanke

0

80

(Väkilannoitetyypeä
viljalle kivennäismailla
keskimäärin 80 kg/ha)

Palkokasvin tyyppi korvaa seuraavan kasvin väkilannoitetyyppeä

30

+ virtsan
lisätyppi
n. 15 kg/ha

25

Rehunurmet

Palkoviljat

Seuraavan vuoden
väkilannoitesäästö
N kg/ha

Aluskasvit

Viherlannoitus

20

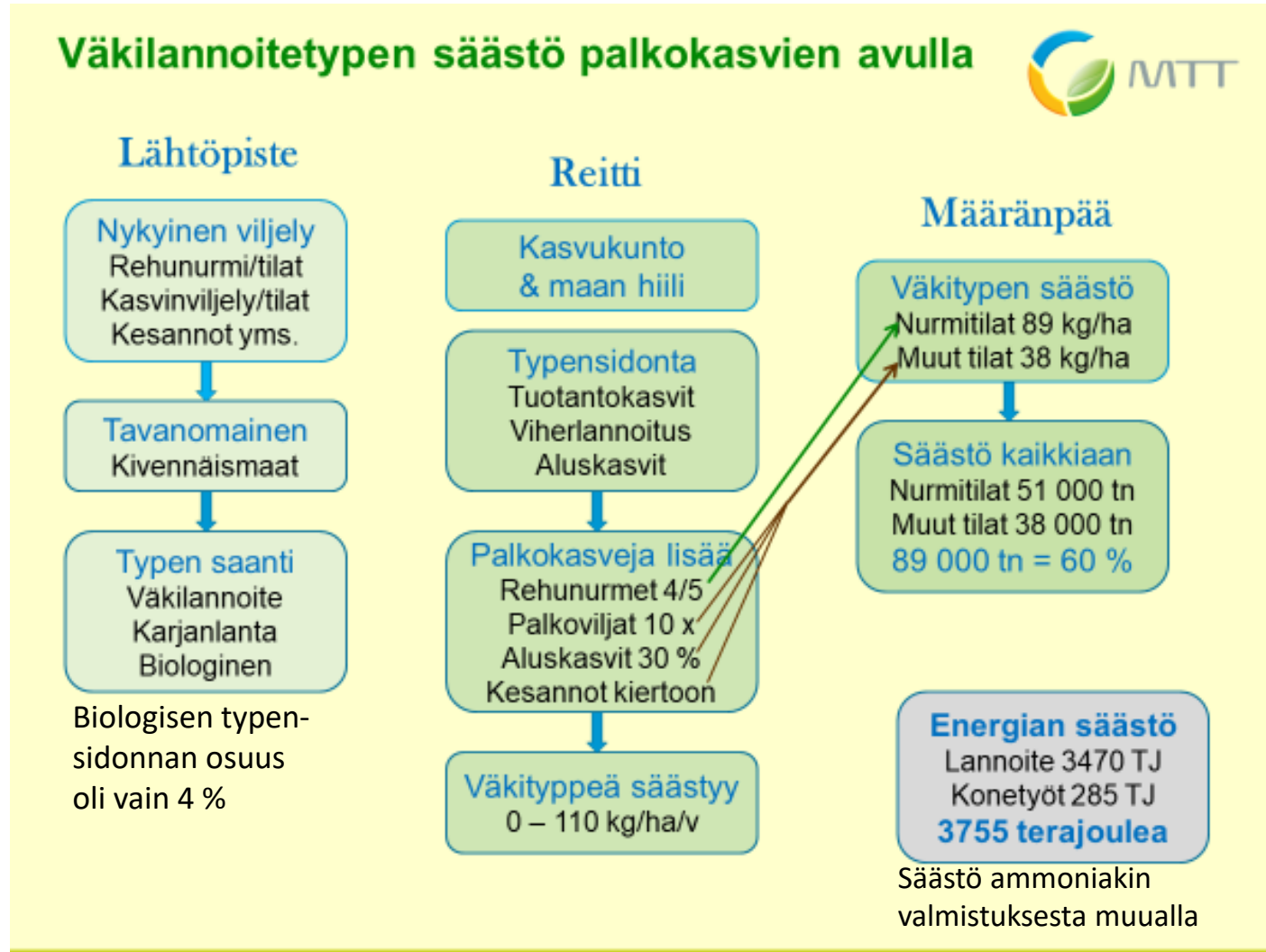
70

+20

Oletus: biologisen typensidonnan maksimointi

MTT Raportti 76: Biologinen typensidonta fossiilisen energian säästäjänä.
Känkänen, Suokannas, Tiilikkala, Nykänen. 2013

NYKYTILANNE

Typpilannoitteiden hinta ja saatavuusongelmat puoltavat **apilanurmia**.

Runsas karjanlanta rajoittaa lohko kohtaisesti.
-> tutkimustarvetta

Palkovilja-ala on

Kolminkertaistunut
(v. 2011 oli 15 000 ha)

2022 45 500 ha
-> Voitaisiin yhä kolminkertaistaa vaaditun viljelyvälin puitteissa.

Aluskasveja 140 000 ha, puolet apiloita

-> Ala kaksinkertaiseksi
-> Apilavaltaisiksi
-> Tehon lisääminen

Viherlannoitustakin, jos tpestä pulaa

Säästö 50 %?

Energiaa säästyy lannoitteiden valmistuksessa, entä nurmitiloilla?

KONEKETJUJEN ENERGIANKULUTUKSEN MUUTOS

Palkokasvinurmi vs. palkokasviton nurmi

Säilörehunurmet +50 MJ ha⁻¹ v⁻¹

Lisäys vastaa 1,5 l/ha/v polttoöljyä

Säästöt: Yksi lannoituskerta vähemmän

Lisäykset: Niitto (leikkausvoima), täydennyskylvö

Kuivaheinä +150 MJ ha⁻¹ v⁻¹

Lisäys vastaa 1,5 litraa polttoöljyä

Lisäpöyhintä ja kuivaustarve

+ 30 kWh sähkönkulutusta

Laidun -30 MJ ha⁻¹ v⁻¹

Säästö vastaa 1 litraa polttoöljyä

Yksi lannoituskerta vähemmän

MTT Raportti 76

Koneketjulaskelmat: Antti Suokannas, Luke

Vastaavuudet öljynä tai sähkönä: Hannu Känkänen, Luke

Energiaa säästyy lannoitteiden valmistuksessa, entä viljailoilla?

KONEKETJUJEN ENERGIANKULUTUKSEN MUUTOS (verrattuna viljanviljelyyn)

Palkoviljat 0 MJ ha⁻¹

Kuivaus vaatii enemmän energiaa kiloa kohti, mutta sato on keskimäärin kolmanneksen pienempi.

Kolmivuotinen viherkesanto -4920 MJ ha⁻¹ v⁻¹

Oletuksena lopetus kyntäen

Säästö vastaa 150 litraa polttoöljyä/ha/v (tosin osa säästöstä on kuivurin sähköä)

Yksivuotinen viherkesanto -3050 MJ ha⁻¹

Oletuksena lopetus kyntäen

Säästö vastaa 90 litraa polttoöljyä/ha (tosin osa säästöstä on kuivurin sähköä)

Aluskasvit +50 MJ ha⁻¹

Lisäävät ja vähentävät vaikutukset yhtä suuret?

Lisäkulutus asetettiin kosteamman kasvuston varalta.

Lisäys vastaa 1,5 l/ha polttoöljyä

MTT Raportti 76

Koneketjulaskelmat: Antti Suokannas, Luke

Vastaavuudet öljynä tai sähkönä: Hannu Känkänen, Luke

Korvaisinko kallista typpilannoitetta ilmasta sidotulla typellä?

Yksi mahdollinen strategia: 1/4 alasta palkoviljoille, 1/4 viherlannoitukseen

Taloustilanne, lohkojen satopotentiaali, ja siemenen saatavuus vaikuttavat

Viherlannoituksen typpilannoitusteho vähenee väkilannoitetyypä lisättäessä (kevätokra yksivuotisten viherlannoituskasvien jälkeen, 6 koepaikkaa)

Väkilannoite	0 N	40 N	80 N
Ruisvirna	73 N	47 N	17 N
Puna-apila	57 N	31 N	2 N

-> Esipalkokasvin typen hyödyntämiseksi on uskallettava vähentää N-lannoitusta

-> Jos tyypestä on todellinen pula, viherlannoitus-N kannattaa hyödyntää täysimääräisesti

Huom: syysruis on ohraa tehokkaampi viherlannoituksen hyödyntäjä

Typpilannoitusteho = paljonko väkilannoitetyypä voi vähentää sadon alenematta

Taloudellinen N-lannoitevähennys viherlannoituksen jälkeen riippuu viljan ja lannoitteen hintojen suhteesta

Taloudellisesti kannattava väkilannoitustypen määrä teoreettisilla hintasuhteilla
(Laskettu 6 kokeen tyypivaikutuksen ja eri hintasuhteiden perusteella)

Väkilannoite	0 N	40 N	80 N
Vilja 340 €/tn; typpi 2,4 €/kg	ei	(ehkä)	ehkä
Vilja 320 €/tn; typpi 2,8 €/kg	ei	ehkä	tuskin
Vilja 150 €/tn; typpi 2,8 €/kg	ehkä	ei	ei

11/2022
Vilja n. 300 €/tn
Typpi n. 2,9 €/tn

Ympäristösyistä on hyvä suosia viherlannoitteen tyypeä eli antaa lisätyyppiä varovasti

Typpi tulee eri tavoin käyttöön pelloista, tekniikoista ja säistä riippuen

Palkokasvilajeja eri tarkoituksiin on runsaasti

Puna-apila
Valkoapila (laidun)
Sinimailanen (pH ym.)
Rehumailanen
Alsikeapila (turve)

Rehunurmet

Palkoviljat

Herne
Härkäpapu
Makealupiini (sinilupiini)
Tulevaisuudessa?:
Linssi
Soija

Valkoapila
Puna-apila
Monet muut apilat
Nurmimailanen (Virgo)
Muutkin mailaset
(Heinäkasvit pitävät
typen pellossa
apiloita tehokkaammin)

Aluskasvit

Viherkesannot

Yksivuotiset:
Rehu- ja ruisvirna
Persian- ja veriapila
Kaksivuotiset
Valko/keltamesikkä
Monivuotiset
Puna-, valko-, alsikeapila
Vuohenherne (jää peltoon?)

Viherlannoitus voi tuottaa valtavasti typpeä, mikä voi olla myös riski

ViherTeho –hanke 2016 – 2018 (viherlannoitus kevätiljalle)

Virnan N-sato syyskuun lopussa 400 kg/ha -> Typen huuhtoutuminen suurta

Heinäkuun lopussa N-sato 160 kg/ha

Muokkaus tuolloin: huuhtoutuminen erittäin suurta

Niittomurskaus tuolloin: italianraiheinä alta kovaan kasvuun

- Vähensi N huuhtoutumista, mutta myös seuraava kevätiljan satoa
- Siirsi todennäköisesti typpeä myös seuraavaan satoon

Muokkaus tuolloin ja öljyretikan kylvö:

- Vähensi N huuhtoutumista
- Vapautti typpensä raiheinää nopeammin
  - Hyöty 2. v. jälkikasville pienempi?

Rukiin kylvö viherlannoituskasvuston jälkeen on usein paras ratkaisu

Jos ruis talvehtii huonosti, sen tilalle kylvetty kevätilja saanee vielä OK sadon.

Vaihtoehtona syysöljykasvit?

Aluskasvien sato viherkesantoja pienempi, mutta onnistuessa suurehko

Apilat menestyivät Jokioisten 2020 oloissa

Kohtalainen eli
keskinkertainen.
Noin 2 tn/ha

Italianraiheinä 29.9.2020

Erittäin hyvä.
Noin 5,5 tn/ha
(versot + juuret)

Valkoapila 29.9.2020

Erittäin hyvä.
Noin 6 tn/ha

Puna-apila + engl. raiheinä
29.9.2020

Apiloiden typpisato
yli sata kiloa!

Typpilannoitusvaikutus
noin 50 kg/ha

Väkilannoitusta on uskallettava
vähentää. Tämän näköisellä
apilakasvustolla saa jo jonkinlaisen
viljasadon ilman lisätynpeä.
Sadon laatukaan ei ole aivan heikko.

Kerääjäkasvin onnistumisessa suuria eroja

Maaseutuohjelman (2014–2020) ympäristöarviointi
Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 63/2019, Luke

Apiloiden suurempi epävarmuus
on hyvä huomioida käyttämällä seoksia.
Tarkkana kylvötekniikan kanssa!

ja lajista

	Italianraiheinä			Monivuotiset heinät			Apilakasvit		
	Versot kg/ha	Juuret kg/ha	%	Versot kg/ha	Juuret kg/ha	%	Versot kg/ha	Juuret kg/ha	%
Erittäin hyvä	2000	2000	10	1000	1800	10	2000	3000	10
Hyvä	1500	1500	40	700	1300	40	1000	2000	30
Kohtalainen	1000	1000	20	500	1000	20	500	1000	20
Välttävä	500	500	20	300	500	20	300	600	20
Heikko	100	100	10	50	100	10	50	100	20
<i>Keskimäärin</i>	<i>1110</i>	<i>1110</i>		<i>545</i>	<i>1010</i>		<i>670</i>	<i>1240</i>	
% alasta			33			17			50

Jos palkokasvien biomassaa käytettäisiin biokaasulaitoksissa, saataisiin **sekä energiaa että** mädätteenä hyvää **typpilannoitetta**

Ravinneresurssi –hanke 2015 - 2016

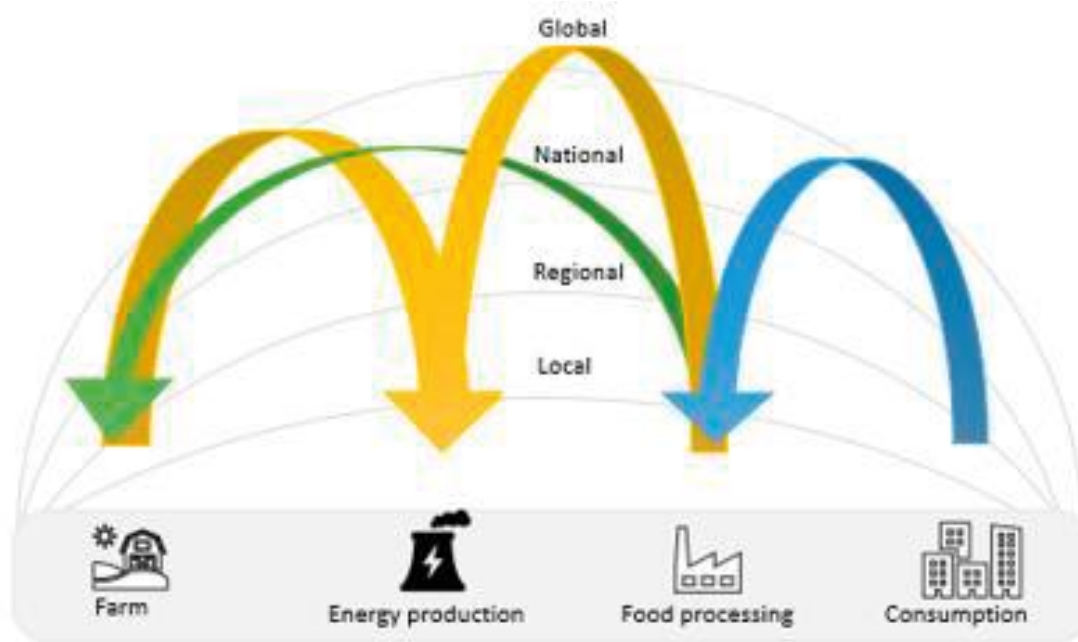
- Kerääjäkasvit biokaasun raaka-aineena:
  - Jos olkea paljon (kerääjäkasvia vähän), biokaasutuotto heikkenee
- Biokaasuprosessissa kerääjäkasvin typpi liukoistuu hyvin ammoniumtypeksi
  - Mädätysjäännöksessä ammoniumtypen osuus kokonaistypestä jopa 90 %
(kokovilja, vahva puna-apila + italianraiheinä) →
- Kerääjäkasvien metaanituottopotentiaali hyvä
  - Ominaisuus korkeimmillaan n. 400 litraa/kg ka vrt. olki n. 200 l/kg ka ja lietelanta n. 220 l/kg ka
  - Hehtaari tuotot vaihtelevia, mutta potentiaalisia energiahyödyntämiseen, välillä 2,5 – 9 MWh/ha

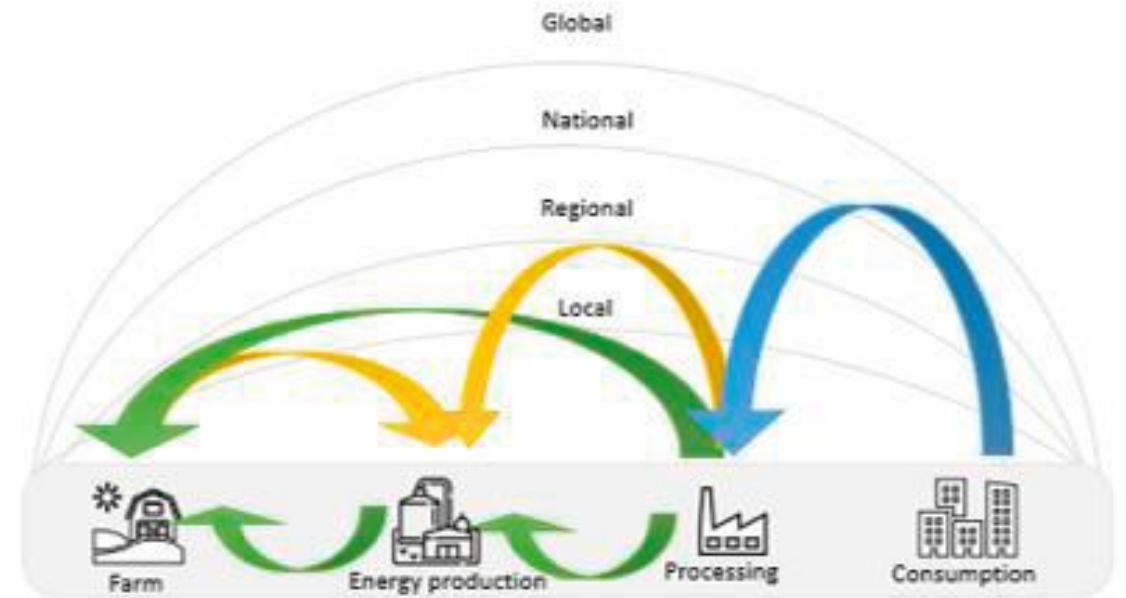
Kari Koppelmäen väitöskirja 2022

Nested circularity - Localized Food in a Globalized World

Energia, ravinteet ja ruoka nykyistä paikallisemmin verkostoitumisen avulla.

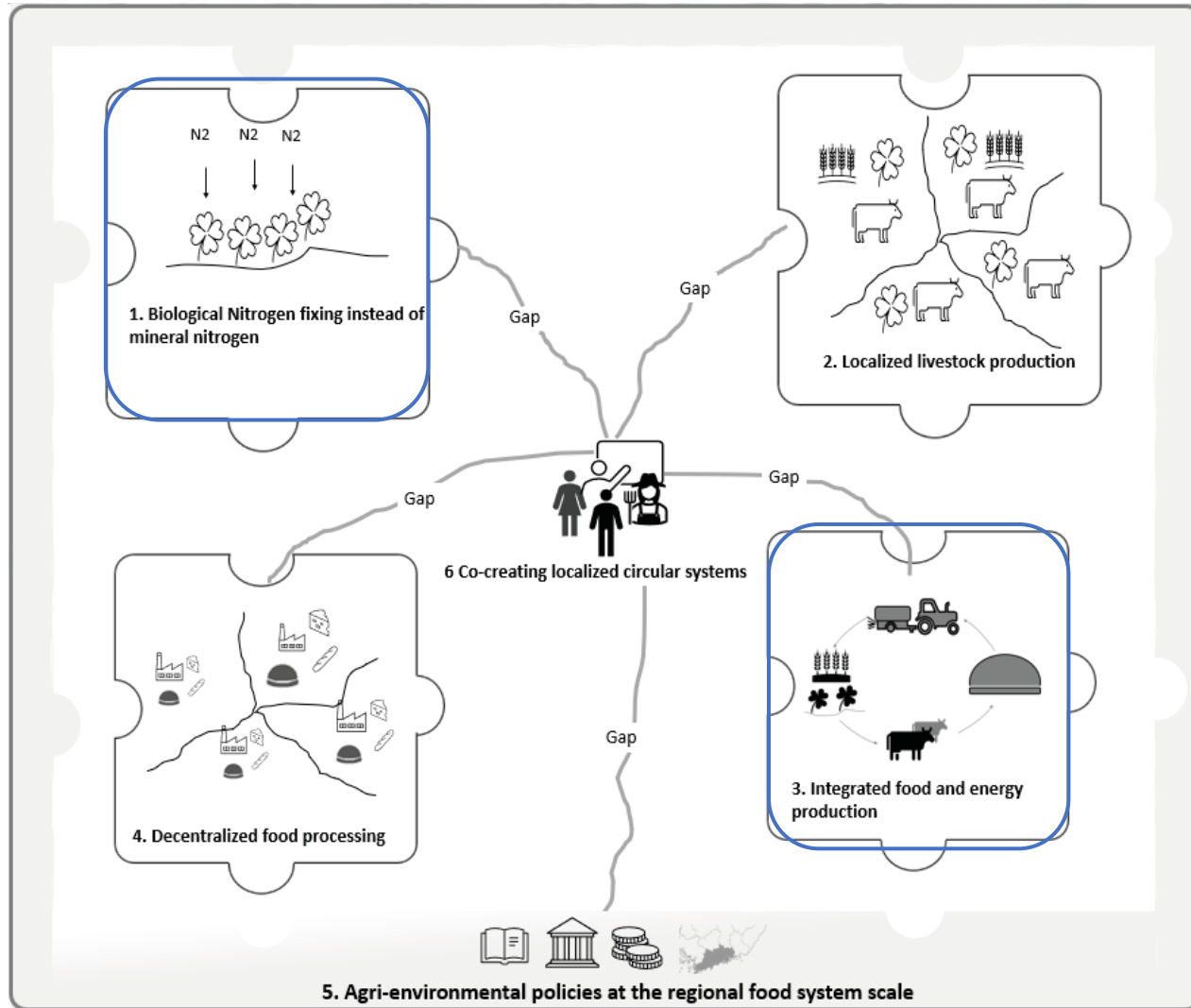
Lineaarinen (nykyinen) ruokajärjestelmä

Kierrättävä (tuleva?) ruokajärjestelmä

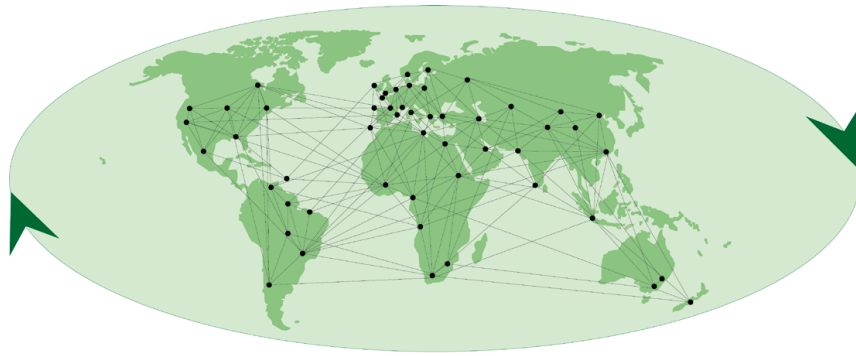

Kari Koppelmäen väitöskirja 2022
Nested circularity
Localized Food in a Globalized World

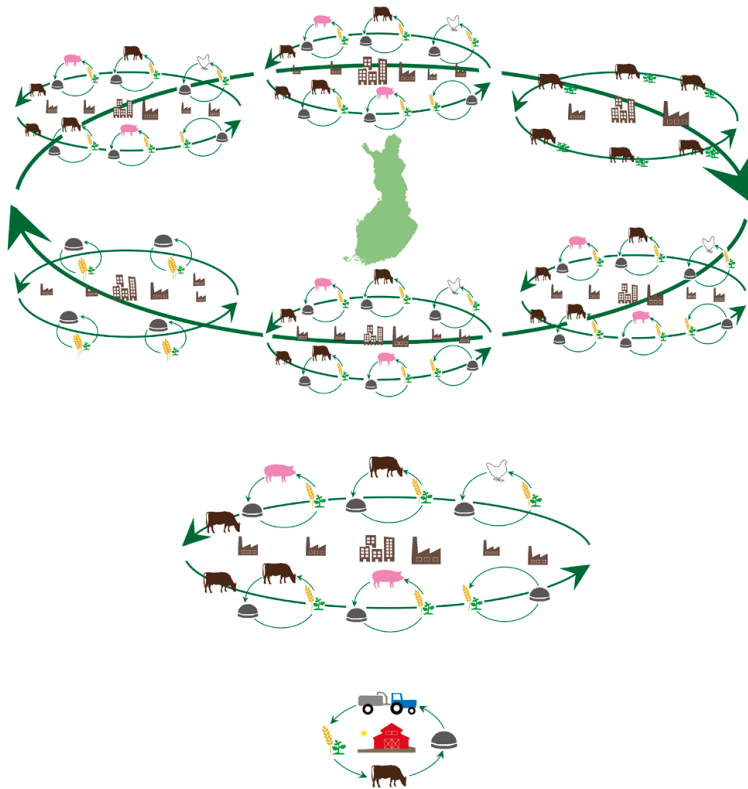

Muutokset ovat suuria, jos kierrättävät ja entistä paikallisemmat ruokajärjestelmät halutaan ottaa käyttöön.

Se edellyttää maatalous- ja ympäristöpoliittisia päätöksiä sekä rahoitusta muutokseen.

Kari Koppelmäen väitöskirja 2022
Nested circularity
Localized Food in a Globalized World

Ja lopuksi vielä muutama seikka kerääjäkasveista

Usean lajin seos varmistaa kasvua ja hyötyjä
Sama seos voi näyttää erilaiselta eri oloissa

Kasvuston määrä ja kasvilajien osuus kannattaa tarkistaa syksyllä
Myös pelkästään palkokasveista koostuvat aluskasvit voivat olla perusteltuja

Liian pieni kylvösiemenmäärä voi viedä hyödyn Riittävästi apilansiementä, jos haluaa korvata lannoitetyppeä

Typpilannoitteiden korvaamiseen sinisellä merkityt

yksilajisia

Aluskasvi	kg/ha
Yksilajiset:	
Valkoapila	2- 4-6
Puna-apila ja muut apilat	4- 6-10
Nurmimailanen	10-16
Timotei	5-10
Muut monivuotiset heinät	8-15
Italianraiheinä	5-10
Seokset, esim:	
Heinälajeja + apiloita	3-10 + 8-2
Pääkasvin jälkeen, esim. Öljyretikka	15

seoksia

Kylvön onnistuminen on tärkeää ja vaihtoehtoja riittää!

Siemen pyrittävä
saamaan kostean
maan yhteyteen,
mielellään hieman
peittyen.

Monipuolinen, elävä juuristo mahdollisimman pitkään auttaa satokasvien juuria ottamaan vettä ja ravinteita

Englannin-
raiheinän

ja

puna-apilan
seos

← n. 15 cm →

Palkokasvi ja ei-palkokasvi

-> monipuolinen juuristo,

-> **monipuolinen pieneliöstö**

timotei

italianraiheinä

vain vilja

Muokkausretiisi 13.8. 2012,
reilun 2 kk kasvun jälkeen

Palkokasvien lannoitusarvon paikkakohtainen määrittäminen tulee kehityksen myötä mahdolliseksi?

Kiitos!

Lähteitä mm.:

Maatalouden typpihaaste – vaihtoehtoja ja ratkaisuja : Synteesiraportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 53/2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-458-6>

Typpi- ja valkuaisomavaraisuuden lisääminen palkokasveja tehokkaasti hyödyntämällä :
MoniPalko-hankkeen loppuraportti / Arja Nykänen (toim.) <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/479858>

Känkänen, H., Suokannas, A., Tiilikkala, K., Nykänen, A. 2013. Biologinen typensidonta
Fossiilisen energian säästäjänä: 2. korjattu painos. MTT Raportti 76: 60 s. <URN:ISBN:978-952-487-444-1>

Känkänen, H., Ketola, J. & Valkama, P. 2020. Uusia tuloksia kerääjäkasveista:
UusiRaHa-hanke. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 18/2020. <URN:ISBN:978-952-326-932-3>